

ΟΡΓΑΝΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ
ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΠΑΡ' ΗΜΙΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ ΚΑΙ ΛΟΓΟΓΡΑΦΩΝ

Διευθυντής Γ. Γ. ΛΕΛΕΑΚΙΣ Δ. Φ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΟΔΟΣ ΤΟΠΧΑΝΑ ΑΡΙΘΜΟΣ 78

ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΡΗΤΙΚΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ—ΤΖΑΜΙΑ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ 7 φυλλαδίου)

Ἦρχισε λοιπὸν ἡ μετακόμισις τῶν ὁσίων ἐκ τῶν εἰς τὴν κύλην τοῦ Ἁγίου Νικολάου τάφων, ἡ ἐπίβλεψις δὲ τῶν ἐργαζομένων, ἵνα μὴδὲν μείνη ὅστων τῶν Γκιοῦριδων, διὰ νὰ μολύνη τὴν περιοχὴν τοῦ Τζαμοῦ, ἀνετέθη εἰς τὸν Γέρω-Δάσκαλον. Κατὰ τὴν ἑκταφὴν δὲ εὐρέθη καὶ τὸ σῶμα Χριστιανοῦ ἀδιάλυτον, ἀπαράλυτον, ὡς κοινῶς λέγεται, τὸ ὁποῖον διέταξαν οἱ Τοῦρκοι νὰ τεθῆ κατὰ μέρος καὶ τελευταῖον ἐκείθεν νὰ μετακομισθῆ. Ὅτε δὲ ἡ ἑκταφὴ καὶ ἡ μετακόμισις τῶν ὁσίων ἐπερατώθη, οἱ Τοῦρκοι εἶπον πρὸς τὸν Δάσκαλον: «Πᾶρε μωρέ, Γέρω-Δάσκαλε, σὺ τὸν ἀπαράλυτον σὸν ὄμοσον καὶ πᾶρε καὶ τοὶ Γκιοῦριδές σου νὰ φύγει ἀπὸ πᾶ». Ἐνθακρυσ ἐσήκωσεν ἐπ' ὤμου τὸ ἀδιάλυτον σῶμα ὁ Δάσκαλος καὶ ἐφυγεν ἀκολουθούμενος καὶ ὑπὸ τῶν λοιπῶν Χριστιανῶν κατηφῶν καὶ συγκεκνημένων ἐπὶ τῇ ἐκτουρσίσει τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, θλιβομένων δὲ καὶ ἐπὶ τῷ ἐξευτελισμῷ τοῦ πλείστον ὑπ' αὐτῶν τιμωμένου Δασκάλου. Οἱ Τοῦρκοι δὲ χλευάζοντες τοὺς ἀπερχομένους Χριστιανούς ἤδον ἐν χορῷ καὶ μεγαλοφώνως τὸ σκαυτικὸν τῷδε δίστιχον:

Τοῦ Πατᾶ-Γιάννη ὁ Δάσκαλος ποῦκανε τὸν Ἐσπέχ,
Τὸν ἀπαράλυτον βασιτᾶ στὸν ὄμόν του καὶ τρέχει.

Καὶ περὶ μὲν τῆς τοποθετήσεως τῶν ὁσίων κατωτέρω. Ἄνευ δὲ χρονοτριβῆς ἐκλήθη πάραυτα ἐκ Ρεθύμνης Ἰμάμης, ὅστις καθιέρωσε τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἰς τὴν θρησκείαν τοῦ Κορανίου, ἐγκαινιάσας τρόπον τινὰ διὰ τῶν καταλλήλων τουρκικῶν εὐχῶν τὸ νέον Τζαμί. Πρὸς ἐνόχλησιν

δὲ τῶν μενόντων ἀκόμη ἐν Γέννα Χριστιανῶν οἰοεὶ μεταφράζοντες τὰς εὐχὰς τῶν ἐγκαινίων τοῦ Ἰμάμου ἔψαλλον καὶ ἐπείραζον τούτους διὰ τῶν ἐξῆς:

Τὸ εἶπεν ὁ Προφήτης, τὸ εἶπε καὶ ὁ Ραμπῆς,
Ἡ ἐκκλησιὰ ἐτούτη νὰ γίνῃ ἐδᾶ Τζαμί.

Ἐκτοτε ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐχρησίμευεν ὡς Τζαμί τῶν Τοῦρκων ἀπάσης τῆς ἐπαρχίας Ἀμαρίου ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν, διότι πολὺ βραδύτερον ἐσχηματίσθησαν τὰ πολυπληθῆ ἐν Ἀμαρίῳ τουρκικὰ κέντρα τοῦ Γερακάρη καὶ τῆς Ἀμπαδιᾶς, ἴδρυσαν δὲ διὰ τοῦ αὐτοῦ τῆς ἀρπαγῆς τῶν Χριστιανῶν ναὸν τρόπον τὰ εὐκτήρια αὐτῶν τεμένη. Ἐπειδὴ δὲ ὁ τουρκικὸς τῆς ἐπαρχίας πληθυσμὸς ἠξάνετο, τὸ δὲ Τζαμί ἦν ἀνεπαρκές, γινώσκων τοῦτο ὁ αἰοιδίμος τῆς Ἰερᾶς τῶν Ἀσωμάτων Μονῆς Ἠγούμενος Ἰωσήφ¹⁾ καὶ ὑπὸ ἱεροῦ ζήλου φλεγόμενος νὰ ἀπελευθερώσῃ τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου προέτεινε κατὰ τὸ 1828 εἰς τοὺς Τοῦρκους τῆς Γέννας νὰ κτίσῃ εἰς μέρος κατάλληλον εὐρυχωρότατον Τζαμί ἐπὶ τῷ ὄρει νὰ παραδοθῆ μὲν εἰς τὴν Μονήν, ἥτις θὰ ὑφίστατο τὰς δαπάνας τῆς ἀνεγέρσεως, ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου, νὰ ἀφήνεται δὲ καὶ τὸ ὕδωρ τῆς Γέννας νὰ κατέρχεται εἰς τὴν Μονήν ἐπὶ δύο ἡμέρας κατ' ἑβδομάδα. Καὶ ἐδέχθησαν μὲν οὗτοι τὰς προτάσεις τοῦ Ἰωσήφ, οἱ Ἀμπαδιῶται ὅμως Τοῦρκοι ἐξηγγιώθησαν καὶ ἐφθασαν ἀπειλητικοὶ εἰς τὴν Γένναν, ἅμα μαθόντες τὰς διαπραγματεύσεις καὶ ἀπήτησαν τὴν ματαίωσιν τούτων. Ἐκ Ρεθύμνης δὲ ἐπέμφθη καὶ πάλιν Ἰμάμης μετὰ τὴν ἐντολὴν ἐνὰ χαλάσουν τοὶ συμφωνίαις μετὰ τὸν Γεραῦρο-Παπᾶ τοῦ Τεκῆ τῶν Γκιοῦριδων καὶ νὰ χαλάσουν ὕστερα ὅλες τὸ ἐκκλησιᾶς τῆς

¹⁾ Περὶ ἐνὸς ἐπεισοδίου τοῦ βίου τούτου ἐποιήσαμεθα ἄλλοτε λόγον ἐν τινι συντόμῳ πραγματείᾳ «περὶ Ὀσμάν Πασσᾶ τοῦ Ἰωσήφ καὶ δημοκρατικῆς ἐν τῷ «Νεολόγῳ» Ἀθηνῶν, ἐπιφυλασσόμενοι ὅτι ἐπεὶ περὶ τούτου νὰ γράψωμεν.

Γέννας και με τοὶ πέτρες των νὰ κτίσουν δίπλα στοὺς Τζαμί κολλητὰ ἄλλο ἓνα θόλο νὰ τὸ μεγαλώσουν». Τοῦτο καὶ ἐγένετο. Πάντες οἱ περίξ νοοὶ ἐκρημνίσθησαν καὶ τὰ ὕλικά τούτων συνεκομίσθησαν καὶ ἐμεγέθυναν τὸ Τζαμί διὰ τῆς προσθήκης οἰκοδομήματος ἴσου τὴν ἔκτασιν πρὸς τὸν προϋπάρχοντα θόλον. Ἐσώθη δὲ μόνον ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, διατηρούμενος καὶ σήμερον, διότι ὡς γνωστὸν ὁ Ἅγιος Γεώργιος εὐορτάζεται καὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἐντρελέζι. Ἐκ δὲ τῶν κρημισθέντων ναῶν μόνον ὁ παρὰ τὴν ἄνωθεν τοῦ χωρίου Κρήνην (Ἐπάνω Βρῦσι) κείμενος εἶνε γνωστὸν ὅτι ἐτιμάτο ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Στεφάνου. Οὕτως ἡσφαλίσθη ὁ διαρκὴς ἐκτουρκισμὸς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου.

Μέχρι τοῦ 1810 εἶναι ἐξηκριβωμένον ὅτι ἔμενον ἀκόμη ἐν Γέννα Χριστιανοί. Τότε δ' ὁμοῦ κορυφωθέντων τῶν δεινῶν αὐτῶν κατέλιπον τέλος ταύτην εἰς τοὺς Τούρκους. Παρήλθον ἔκτοτε ἡμέραι καὶ χρόνοι πικρῶν βασάνων καὶ στυγεραῶν τυραννίας ἀγρίως πνέοντος καὶ ἐν Ἀμαρίῳ τοῦ βορρᾶ τῆς δουλοσύνης, ἐνδυναμούμενου δὲ ἐκ τοῦ θρησκευτικοῦ ἐκείνου τῆς Γέννας κέντρου, ὅπερ ἐφαντάζετο καὶ διεσκόρπιζε πανταχόσε τῆς ἐπαρχίας φοβεράς τὰς τυραννικὰς μάστιγας. Ἐν τούτοις εὐλογητὸς ὁ θεὸς τῆς Κρήτης καὶ ὁ Ἱεράρχης τῶν Μύρων! Παρήλθεν ἡ καταιγίς, ἠθρίασεν ὁ κρητικὸς οὐρανός, ἀντείχεται ἡ 9η Δεκεμβρίου τοῦ 1898, καὶ τὰ εὐσεβῆ τέκνα τῶν περὶ τὴν Γένναν χωρίων, οἱ ἀπόγονοι ἐκείνων, οἵτινες εἶχον καθαρῶς τὸ κοιμητήριον τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῷ 1780 ἀπὸ τὰ χριστιανικὰ ὄστα, ἀπέδωκαν τὸν ἱερὸν ναὸν εἰς τὴν ἀγίαν τοῦ Χριστοῦ πίστιν.

Πρῶτοι οἱ κάτοικοι τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἔχοντας τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ κ. Χριστοδούλου Γαβραδάκι, ἀνέλαβον τὸ ἔργον τῆς παλινορθώσεως. Περιήλθεν ὁ Γαβραδάκις τὴν ἐπαρχίαν ἐπαϊτῶν εὐσεβεῖς συνδρομάς, ἐπηνέθη καὶ ἐνεθαρρύνθη εἰς τὸ ἔργον, ὡς φιλόπατρις καὶ εὐσεβής. Ἐβοήθησεν ἡ ἐπαρχία, ἡ Μονὴ τῶν Ἀσωμάτων, ἡ Μονὴ Ἀρκαδίου καὶ ὁ ἱερομόναχος Ἀκάκιος, ὁ νῦν προηγούμενος τῆς μονῆς Ἀρκαδίου, τότε δ' ἐφημέριος τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ ἐν Ρεθύμνῃ καὶ ἐπανήλθεν ὁ ναὸς εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Ἐκρημνίσθη ἡ τουρκικὴ προσθήκη, διωρθώθη ὁ πρῶτος θόλος, προστέθη τὸ τέμπλον καὶ ἐκοσμήθη μὲ εἰκόνας· τῇ δὲ 30ῃ Ἰουλίου 1906 ὁ Ἅγιος Λάμπης κ. Ἀγαθάγγελος καθιέρωσε τοῦτον εἰς τὸν Χριστόν, ὃς ἐκτίησάτο τὴν ἐκκλησίαν τῷ τιμίῳ αὐτοῦ αἵματι, ὁ δὲ ὑποφανόμενος συγκεκριμένος ὑπεμίμησεν τοὺς εὐσεβεῖς ἐκεῖ προσκνητὰς :

Πάλι μὲ χρόνους μὲ καιροὺς πάλι δικὰ μας εἶναι.

Ἡ ἐκχριστιάνισις τοῦ ναοῦ τούτου ἐπεισεν ὀριστικῶς τοὺς Τούρκους τῆς Γέννας ὅτι δὲν ἔχουσι πλέον ἐκεῖ κατοικίαν, ἐνθα ἀπὸ τοῦ 1810, ὡς ἐρρήθη, μόνοι ὠργιάζον.

Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Ὁ δὲ Γέρω-Δάσκαλος τοῦ Παπαῶ-Γιάννη φέρων τὸν ἀπαράλυτον ὑπὸ τὰς χλευαστικὰς τῶν Τούρκων ἰαχὰς ἐκόμισεν, ὅπου καὶ τὰ ὄστα τῶν νεκρῶν τῆς Γέννας, εἰς τὸν 20 λεπτὰ δηλ. τῆς ὥρας ἀπέχοντα τῆς Γέννας ναὸν τοῦ Ἁγίου Ὀνούφριου, κείμενον δὲ πρὸς τὸ μέρος τοῦ Θρόνου εἰς τὰ πλάγια ὑψηλοῦ καὶ χωματώδους λόφου. Ἐντὸς δὲ τῆς ἐπιπέδου κατασκευασθέντες τὸν τε παράλυτον καὶ τὰ ὄστα ἀπέκρυψεν ἐν τῷ τοίχῳ τὴν θύραν καὶ ἀπὸ τῆς

θων. Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ ὅσοι ἐκ τῶν ἐν Γέννα μέχρι τοῦ 1810 μεινάντων Χριστιανῶν ἀπέθανον, ἐκεῖ ἐτάφησαν, διότι κατὰ τὴν τελευταίον γενομένην ἐκχωμάτωσιν εὐρέθησαν τάφοι ἐξωθεν τοῦ ναοῦ.

Τοῦτον χώματα ἐκ τοῦ ὑπερκειμένου λόφου καταρρεύσαντα ὑπὸ τοῦ χρόνου κατεκάλυψαν καὶ εἶχον σχεδὸν τελείως ἐξαφανίσει ἐπὶ αἰῶνα ἴσως καὶ πλέον. Μόλις δ' ἐσχάτως καὶ ἐκ τινος τύχης ἀπεκαλύφθη ὁ Ἅγιος Ὀνούφριος. Διήρχετο δηλ. ἐκεῖθεν ἡ Α. Πανιερότης ὁ Ἅγιος Κρήτης, Λάμπης τότε, μετὰ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου κ. Γ. Χατζιδάκη. Ἰδόντες δὲ ἐν ἀμόρφῳ ὀγκώδει καὶ χωματώδει ἀκανόνιστῳ ὑψώματι ὄπην μικρὰν καὶ προβλήτα μονοκόμματον λίθον ἐν εἰδει ἀνωφλίου μικρᾶς οἰκίας προσήλθον. Τότε δὲ μετὰ πολλοῦ κόπου ὁ τότε Ἅγιος Λάμπης διήνοιξε καὶ ἐμεγέθυνε τὴν ὄπην, κατάρθρωσε δ' ἔρπων νὰ εἰσέλθῃ, μόλις δὲ ἠδυνήθη νὰ σταθῇ ἐντὸς ὄρθιος. Ἐκπληκτος δὲ ἀνεκάλυψε ναὸν γέμοντα ὀστέων καὶ χωμάτων.

Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν ὁ Ἅγιος Κρήτης ἔδωκεν ἐντολήν νὰ ἀποχωματίσῃσι τὸν ναὸν τοῦτον, νὰ ἐξαγάγῃσι τὰ ἐντὸς ὄστα καὶ νὰ προνοήσῃσι περὶ τῆς ἐν καταλλήλῳ τόπῳ τοποθετήσεως αὐτῶν. Ὀντως δὲ εὐθὺς μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ὁ ρέκτης Ἡγούμενος Γαβριὴλ μετὰ τῶν εὐσεβῶν κατοίκων τῶν χωρίων Καλογέρου καὶ Θρόνου ἐξέχωσαν τὸν ναὸν, κατεσκευάσαν ἐξω τούτου πρόχειρον κοιμητήριον καὶ συνεφόρησαν ἐν αὐτῷ τὰ ὄστα. Σκοπεῖ δ' ὁ Πανοσιώτατος Γαβριὴλ νὰ κτίσῃ ἐξω τοῦ ἀπληλευθερωμένου ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου μέγαν τάφον, ἵνα μετὰ 127 ἔτη ἀνακομισθῶσιν εἰς τὸν αὐτὸν ναόν, ἐνθα καὶ τὰ λείψανα αὐτῶν τὸ πρῶτον ἀπετέθησαν, τὰ ὄστα τῶν δούλων ἐκείνων καὶ τυραννουμένων τοῦ προπαρελθόντος αἰῶνος. Ἐξάπαντος δὲ θὰ σκιρτήσωσιν ἐκ χαρᾶς ὅτι θὰ ἐπαναπαυθῶσιν ἤδη ὀριστικῶς ἐν τῇ κώμῃ τῆς γεννήσεως αὐτῶν, ἐλευθέρῳ ἤδη. Ὁ δὲ ἐκεῖθεν εἰς τὸ μέλλον διερχόμενος διαβάτης, ἀτενίζων τὸν ἀνεγερθῆσόμενον μέγαν τάφον καὶ ἀναγινώσκων τὸ χαραχθῆσόμενον ἐπ' αὐτοῦ ἐντάφιον ἐπίγραμμα, θὰ ἀναμνησκηται ἐνδακρυς καὶ συγκεκριμένος τοὺς σκοτεινοὺς τῆς δουλείας χρόνους καὶ θὰ ἀναπολῆ τὸ τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν :

«Εἴ τις φθίρει τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, φθίρει τοῦτον ὁ Θεός».

Ἐν Ρεθύμνῃ 7 Φεβρουαρίου 1907

EMM. Γ. ΓΕΝΕΡΑΛΙΣ

Γ. Γ. Ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Ὀνούφριου εἶναι ἐποχῆς Βυζαντιτικῆς, ὀλόκληρον δὲ τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ καλύπτεται ὑπὸ τοιχογραφιῶν ἀριστα διατηρουμένων. Ἀριστέρῳ δὲ τῷ εἰσιόντι ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς θύρας ὑπάρχει ἐπιγραφή δυσανάγνωστος, δυστυχῶς, ἅτε ἐφθαρμένη ὑπὸ τοῦ χρόνου. Τὸ δὲ χωρίζον τὸν κυρίως ναὸν ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Βήματος τέμπλον εἶναι ἐκτισμένον μὲ ὀπτὰς πλίνθους. Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο νὰ ἐπεσκέπτετο τοῦτον ὁ εἰδικὸς περὶ τὴν Χριστιανικὴν Ἀρχαιολογίαν κ. Στεφ. Ξανθοῦδιδης.

Ἐν τῷ κακουργιοδικεῖῳ δικάζεται φυγὸδικός τις.

Ὁ Συνήγορος ἀγορεύων «Ὁ πελάτης μου, κύριοι, λέγει ὅστις πάντοτε ἔδειξε σεβασμὸν πρὸς τὴν δικαιοσύνην...

Ὁ Πρόεδρος (διακόπτων) — Ὡ τὸ πιστεύω, διὰ τοῦτο ἐφρόντισε νὰ βρισκῆται ὅσον τὸ δυνατόν μακρὰν ἀπὸ αὐτῆν.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΚΥΔΩΝΙΑΣ
ΚΑΤΕΧΟΜΕΝΗΣ ΘΕΣΕΩΣ

Πολυπληθείς είνε οί περίξ τών Χανίων εύρισκόμενοι τάφοι. Γνωστοῦ δ' ὄντος ὅτι οὔτοι ιδρύοντο συχνότατα παρὰ τὰς ὁδοῖς καί πλησίον τών τῆς πόλεως πυλῶν, νομίζομεν ὅτι ἡ ἐξέτασις τούτων κέκτηται σημασίαν διὰ τὸν ὄρισμὸν τοῦ χώρου ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἔκειτο ἡ παλαιὰ πόλις Κυδωνία, ἣς τὰ σωθέντα ἀπὸ τῆς ἐπὶ τῶν Ρωμαίων περιόδου αὐτῆς ἐρείπια κατεστράφησαν ἐπὶ τῆς ἀνοικοδομήσεως τῶν τειχῶν τῶν σημερινῶν Χανίων ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν. Ἀπὸ τῶν ἐκατέρωθεν τῆς ἀπὸ Χαλέπας εἰς Δικαστήρια ἀγοῦσης ὁδοῦ κειμένων ἀγρῶν ἀνευρέθησαν τάφοι ἐσχάτως δὲ ἀνευρέθη καὶ τάφος ἐντὸς τοῦ κήπου τοῦ δημοτικοῦ Νοσοκομείου. Περισσότεροι εἰναι οἱ τάφοι οἱ παρὰ τὰ Δικαστήρια ἀνευρεθέντες ὅπισθεν αὐτῶν ἀνευρέθησαν σπηλαιώδεις μηκυναικοὶ τάφοι, ἀγγεῖα γεωμετρικῆς περιόδου, τάφοι Ἑλληνικῶν καὶ ῥωμαϊκῶν χρόνων καὶ ἀγγεῖα διάφορα.

Τὸ νεκροταφεῖον τοῦτο ἐξετείνεται καὶ ἐπὶ τοῦ ἀγροῦ τοῦ κειμένου πρὸς Δ. τοῦ ὅπισθεν τῶν Δικαστηρίων γηλόφου, ἐν ᾧ νῦν διάφοροι οἰκίαι ἀνεγείρονται πλείστοι τάφοι ἐκ λίθων μεγάλων ἢ καὶ πλακῶν ἀνευρέθησαν ἐκτεινόμενοι μέχρι τῆς ὁδοῦ τῶν Δικαστηρίων—Σούδας, τῆς ὁδοῦ Χανίων—Σούδας καὶ παρὰ τὰς οἰκίας τῶν κ. Λαζαρίδου καὶ Καλαϊσάκη ἀπαντες ὅμως οὔτοι ἀνευρέθησαν σεσυλημένοι. Ἐπὶ τοῦ ἀγροῦ πρὸς βορρᾶν τοῦ σημερινοῦ νεκροταφεῖου τοῦ Ἀγ. Λουκᾶ ἀνευρέθη ἕτερον νεκροταφεῖον· οἱ τάφοι δ' ὅμως ἐνταῦθα ἦσαν ἐκ μειζῶνων λίθων καὶ καταφανῶς ἀνήκον εἰς τοὺς εὐπορωτέρους ὡς τὸ πολὺ ἀστοὺς πλείστοι τοιοῦτοι ἀμαξιαῖοι λίθοι καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας ἀνεσκάπτοτο ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ σημερινοῦ νεκροταφεῖου καὶ τοῦ κήπου τοῦ κ. Καραλάκη ἀγρῶ. Ἐν τούτῳ ἀνευρέθησαν καὶ πρό τινων ἐτῶν συστάδες οικογενειακῶν τάφων, ἀνασκαφεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἐφόρου τῶν Ἀρχαιοτήτων κ. Σ. Ξανθοῦδίδου. Ἐκάστη τῶν συστάδων τούτων ἀποτελουμένη ἐκ 3—4 τάφων περιβάλλετο ὑπὸ περιβόλου, οὗ ἀνευρέθη ἡ κρηπίς ἐξ ἀμαξιαίων λίθων ἀποτελουμένη. Οὔτοι ἦσαν πάντες ῥωμαῖοί, ὡς ἐγένετο δῆλον ἐκ τῶν κτερισμάτων, ἅτινα ἐντὸς τινων ἐξ αὐτῶν ἀσυλήτων ἀνευρέθησαν. Ὅτι δ' ὅμως καθιστᾶ πιθανὴν τὴν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ χώρου ὑπαρξίν ἀρχαιοτέρου νεκροταφεῖου εἶναι ἢ ἀνεύρεσις τεμαχίου μαρμαρίνης ἐπιταφίου στήλης τῆς 4ης Π. Χ. ἑκατονταετηρίδος ὡς καταφαίνεται ἐκ τῶν γραμμάτων. Παρὰ τὴν στενὴν ἀπόδοον, ἣτις τὴν ὁδὸν Νεκροταφεῖου συνδέει πρὸς τὴν ὁδὸν Περιβολίων ἐν τῷ κτήματι τοῦ κ. Φούμη ἀνευρέθησαν καὶ ἕτεροι σεσυλημένοι τάφοι καὶ αὐτοὶ ῥωμαῖοί, ὡς δηλοῦται ἐκ τῆς ἐντὸς τῶν χωμάτων ἀνευρεθείσης γραπτῆς ληκύθου. Πρὸς νότον τοῦ νεκροταφεῖου τῶν Δυτικῶν ἀνευρέθησαν μεμονωμένοι τάφοι καὶ δὴ καὶ τις ἐκ μονολίθου σαρκοφάγος. Πλησίον δὲ τοῦ σημερινοῦ κτήματος τοῦ Γαζῆ Μουσταφᾶ παρὰ τὸ Βαροῦσι ἀνευρέθησαν ἕτεροι τάφοι.

Κατὰ ταῦτα ἀνευρέθησαν τάφοι ἐπὶ ἡμικυκλικῆς τινος γραμμῆς ἐκτεινομένης ἀπὸ θαλάσσης εἰς θάλασσαν ἢ γραμμῆς αὐτῆς ἀρχομένης ἀπὸ τῆς ὁδοῦ Δικαστηρίων—Χαλέπας, μετὰ ταῦτα

καμπτομένη κατὰ τὸν πρὸς νότον τῆς ὁδοῦ Σούδας—Δικαστηρίων χώρον, ἐκτείνεται πρὸς τὸν ἀγρὸν τὸν πρὸς Β. τοῦ Νεκροταφεῖου τοῦ Ἀγ. Λουκᾶ μέχρι τῆς πρὸς Ν. τοῦ νεκροταφεῖου τῶν Δυτικῶν θέσεως. Ἐντεῦθεν δὲ πάλιν καμπτομένη παρὰ τὴν θέσιν Βαροῦσι κατέληγε πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἐντὸς τῆς γραμμῆς ταύτης εἶναι πιθανώτατον ὅτι ἔκειτο, ὡς ἤδη πρὸ πολλοῦ παρετηρήθη, ἡ ἰσχυρὰ πόλις Κυδωνία. Πόσον ὅμως ἀκριβῶς χώρον κατελάμβανε δὲν δυνάμεθα ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ ὀρίσωμεν.

Π.

ΑΙ ΚΑΛΑΝΔΑΙ, ΑΙ ΑΠΟΚΡΕΩ,
(*) ΚΑΙ ΤΑ ΚΟΥΛΟΥΜΑ

Ὡς γνωστὸν οἱ Ἕλληνες Καλάνδας δὲν εἶχον, ἐδάνεισαν ὅμως τὸ ὄνομα τοῦτο εἰς τοὺς Ρωμαίους, οἵτινες *calendas* ὀνόμαζον πᾶσαν ἀρχίμηρον ἡμέραν, εἰδικώτερον δὲ τὴν πρώτην ἐκάστου ἔτους, ἀρχομένου παλαιότερον μὲν ἀπὸ τοῦ μηνὸς Μαρτίου, μετέπειτα δὲ ἀπὸ Ἰανουαρίου.

Αἱ καλάνδαι ἦσαν ἢ κατ' ἐξοχὴν ἑορτὴ ἀπάντων τῶν ὑπηκόων τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους· πλούσιοι καὶ πένητες, ἀστοὶ καὶ ἀγρόται, ὄδοιπόροι καὶ θαλασσοπόροι ἐθεώρουν θρησκευτικὸν χρέος ἵνα ἑορτάσωσι τὴν μεγάλην ἑορτὴν μετ' ἐξαιρετικῆς πομπῆς καὶ εὐωχίας. Κατὰ ταύτην ἀγογγύστως ἐλύετο τὸ βαλάντιον τοῦ φιλαργύρου καὶ ἡ τοῦ πενσετέρου τράπεζα παρεσκευάζετο συβαρικῶς. Ὁ φύσει σκυθρωπὸς ἄνθρωπος μετεβάλλετο εἰς χαρωπὸν ἑορταστὴν, ὁ δὲ πενθῶν τὴν στέρησιν τῶν φιλάτων ἐλησμόνει τὰ δάκρυα καὶ ἐξεχεῖτο εἰς γέλωτα. Οἱ θανάσιμοι ἐχθροὶ, οἱ δυσηρεστημένοι πρὸς ἀλλήλους συγγενεῖς, ἀστοὶ καὶ ξένοι ἠδελφοῦντο ἐν τῇ χαρᾷ τῶν Καλάνδων. Ἦργον τὰ δικαστήρια, ἀνεβάλλοντο αἱ τιμωρίαι, ἐώρταζον καὶ οἱ δεσμῶται. Ὁ αὐστηρὸς παιδαγωγὸς ἀπέβαλλε τὸ ἐπὶ τοῦ μαθητοῦ τυραννικὸν κράτος, ἡ δὲ μάστιξ τοῦ κυρίου ἐκρέματο ἀργῆ, ἐμπαίζομένη ὑπὸ τοῦ μεθυσμένου δούλου. Ἀληθῆς ἐπεκράτει ἰσότης καὶ δούλοι μετὰ κυρίων, γέροντες μετὰ νέων, γυναῖκες μετ' ἀνδρῶν, πάντες ἀναμιξ εὐωχοῦντο, ἔπαιζον, ἐγέλων. Ἡ ἑορτὴ ἦν ἀληθὲς στάδιον εὐωχίας καὶ γέλωτος, ὁ δὲ πλείοτερον γελῶν, τρώγων καὶ πρὸ πάντων πίνων ἀνευφημεῖτο νικητῆς. Τοιαῦτα ἦσαν αἱ Καλάνδαι ἐν τῇ τετάρτῃ ἑκατονταετηρίδι, διαρκουσαι ἀπὸ τῆς 1—5 Ἰανουαρίου, ἣτοι ἐπὶ πέντε συνεχεῖς ἡμέρας.

(*) Ἡ δημοσιευομένη ἐπικαίρως ἐνδιαφέρουσα πραγματεία Κ. Σάθα μᾶς διδάσκει πᾶσις ἑορτὰς τῶν ἀποκρῶν εἶχον οἱ παλαιότεροι ἡμῶν, πῶς τὰς ἐώρταζον καὶ πῶς παραλαβόντες αὐτὰς ἡμέρας τὰς μετεβάλλομεν. Ὡς θὰ ἴδωμεν παρακατιόντες ἡ σημερινὴ ἀποκρητικὴ ἑορτὴ ἦσαν αἱ καλάνδαι τῶν Ρωμαίων, ἃς περιγράφομεν, ἡ δὲ τελευταία ἡμέρα, τὰ κ ο ὄ λ ο υ μ α, ἐκαλείετο ἐπὶ Βυζαντινῶν ἀ π ὄ δ ο σ ι ς, ἣτις ἀντιστοιχεῖ καὶ πρὸς τὸ τῶν Ἑβραίων עֶסְרָדִיּוֹν σημαίνον τὴν τελευταίαν. Ἐλέγετο δὲ καὶ ἀ π ὄ θ ε σ ι ς ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ. (Nep. 105 σ. 269. Ἐκδ. Ἐρρ. Στερφ.). Πραγματικῶς δὲ τὸ τέλος τῶν ἀποκρῶν εἶναι τὰ κ ο ὄ λ ο υ μ α, ἅτινα οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἰταλοὶ εἰδικώτερον καλοῦσι *enterrement du carnaval, funerale del Carnovale*. Ἡ λέξις *carneval* παράγεται ἐκ τῶν τοῦ νεωτέρου Λατινισμοῦ λέξεων *carnelevamen, carnelevale, carnelevarium, carniprivium* σημαίνουσιν ὡς ἡ ἀπόκρηξις τὴν ἀποχὴν, ἀφαίρεσιν τοῦ κρέατος. Ἡ δὲ λέξις Κούλουμα ἢ Κούμουλα εἶναι ἡ λατινικὴ *cumulus* = σωρός, προσθήκη, ἀπόδοσις, ἄκρα.

Τὴν παραμονὴν τῆς πρώτης τοῦ ἔτους ἐκομίζοντο ἐν τῇ ἀγορᾷ τὰ ἐκλεκτότερα τῶν ἐδωδίων, ἢ δ' ἐκ τῶν ἀγρῶν εἰσροὴ τῶν βοσκημάτων καὶ πρὸ πάντων τῶν θρεπτῶν πτηνῶν ἀπετέλει ζωηρὸν θέαμα, τὸ ὅποιον ἐπὶ μᾶλλον ἐξωογόνει ἢ τῶν πολιτῶν παρουσία. Οὐδεὶς ἔμενε ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἀλλ' οἱ μὲν συνωθοῦντο ἐν ταῖς ὁδοῖς, οἱ δὲ συνεσωρεύοντο εἰς τοὺς ἐξώστας καὶ τὰ παράθυρα τῶν κεντρικωτέρων οἰκιῶν, ὅπως ἴδωσι τὴν μεγάλην ἐκείνην ἐκθεσὶν τῶν ἀνθρώπων, πτηνῶν καὶ ζῶων. Ἐκαστος ἐπρομηθεύτο τὰ ἀπαιτούμενα ἐδώδιμα πρὸς στολισμὸν πλουσίας καὶ πολυημέρου τραπέζης, πέμπων τὴν ἐκλεκτοτέραν μερίδα τῶν ὀφωνίων εἰς τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους· καὶ λαμβάνων παρ' αὐτῶν ἴσον ἀντάλλαγμα· διότι κυριώτατον χαρακτηριστικὸν τῆς πρωτοχρονίᾳς ἦτο ἡ ἀμοιβαία φιλοδωρία.

Περὶ τὸ ἐσπέρας οἱ μὲν αὐστηρότεροι ἀπεχώρουν τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν ὁδῶν, ὅπως ὑποκλέψαντες ὀλίγας ὥρας ὕπνου ἀντλήσωσι δυνάμεις διὰ τὴν ἐπικειμένην κοπιώδη καὶ μακρὰν εὐωχίαν· οἱ ζωηρότεροι ὅμως καὶ τοιοῦτοι ἦσαν οἱ πλείστοι, μένοντες ἄγρυπνοι ἐκέρυττον ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐσπέρας τὴν ἑορτήν, εὐωχοῦμενοι, ψάλλοντες καὶ χορεύοντες· κατὰ συστήματα διακρούμενοι περιήρχοντο τὴν πόλιν ἄδοντες βακχικὰ ᾄσματα, συρίζοντες, παταγοῦντες καὶ πρὸ πάντων θυροκοποῦντες τὰς οἰκίας τῶν κοιμωμένων, πρὸς οὓς ἀπέτεινον κατὰλληλα σκώμματα. Οἱ οὕτως ἀφυπνιζόμενοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐγέλων ἐπὶ τῷ παθήματι, σπανίως δ' ἠγανάκτουν. Οὐ μόνον δὲ οἱ ἄρχοντες ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἐξυπνῶν περὶ τὸ λυκαυγῆς ἤρχετο εἰς τοὺς περιστώτας εὐτυχῆς τὸ νέον ἔτος καὶ ἐφιλοδώρει χρυσᾶ νομίσματα.

Περὶ τὸ λυκαυγῆς τῆς 1 Ἰανουαρίου πᾶσα ἡ πόλις ἐξυπνος κατεγίνετο εἰς ἑορτάσιμον διάκοσμον τῶν οἰκιῶν καὶ οἱ μὲν ἐστόλιζον τὰ πρόθυρα διὰ κλάδων δάφνης καὶ στεφάνων ἐξ ἀνθέων, οἱ δὲ φοροῦντες πολυτελῆ, ἐκ πορφύρας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐνδύματα ὠδήγουν μετὰ λαμπάδων καὶ εὐφημιῶν τοὺς ἵπποτρόφους κυρίους εἰς τὰ ἱερά, ὅπως δεηθῶσιν ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τῶν διὰ τὰς ἵπποδρομίας ὠρισμένων ἵππων αὐτῶν. Οἱ παρακολουθοῦντες τούτους θεράποντες διέσπειρον εἰς τὸν συνωθούμενον ὄχλον δράκας νομισμάτων, ἢ δὲ συνοδεία ἠρέσκετο θεωροῦσα τοὺς συλλογεῖς ἐρίζοντας καὶ καταπατουμένους. Μετὰ τὴν θυσίαν οἱ ἵπποτρόφοι διημύνοντο εἰς τὰ μέγαρα τῶν ἀρχόντων τῆς πόλεως, εἰς τοὺς ὑπηρέτας τῶν ὁποίων διένειμον χρυσᾶ νομίσματα, ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι ἠσπάζοντο ἀδελφικῶς, φιλοδωροῦντες πρὸς ἀλλήλους χρήματα.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐπραττον οἱ τακτικώτεροι τῶν ἑορταστῶν τὸ πλεῖστον ὅμως τῶν πολιτῶν διήρχοντο ὅλην τὴν νύκτα πίνοντες, διότι ὁ πότος ἦν κατ' αὐτοὺς τῆς ἑορτῆς τὸ κεφάλαιον· οἱ συνευθυμοῦντες ἠμιλλῶντο περὶ πολυποσίας, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μεθύοντες ἀπεχώρουν ἅμα τῇ ἡμέρᾳ πρὸς ὕπνον.

Ἄμα τῇ ἡμέρᾳ κύριον μέλημα εἶχον οἱ δεξιώτεροι τὴν τῶν ἀνταλλασσομένων δώρων πομπήν, ἅπαντες δὲ πλούσιοι τε καὶ πένητες μένοντες ἐν τῇ οἰκίᾳ εὐωχοῦντο, διότι καὶ ἡ τοῦ πτωχοτέρου τράπεζα ἔγεμε λαμπρᾶς ἐδωδῆς μετὰ δὲ τοῦτο ἔπαιζον διάφορα παιγνίδια, καὶ πρὸ πάντων τοὺς κύβους, ἄνευ διακρίσεως τῶν τάξεως.

Τὴν ἐπιούσαν ἅπας ὁ λαὸς συνηθροίζετο ἐν τῷ ἵπποδρομίᾳ διὰ νὰ θεωρήσῃ τὰ ἀμιλλώμενα ἄρματα καὶ ἵππους, μετὰ δὲ τοῦτο ἅπαντες λούμενοι ἐπανήρχιζον τὴν εὐωχίαν, καὶ κοροννύμενοι μετέβαλλον τὰς τραπέζας εἰς κυβιστήρια.

Ἐπὶ τέλους τὴν τετάρτην ἡμέραν ἐξηκολούθει μὲν ἡ ἑορτή, ἀλλὰ μετ' ὀλιγωτέρας ζέσεως ἕνεκα τῆς τριήμερου κοπώσεως, οἱ δὲ ζωηρότεροι παρεξέτεινον αὐτὴν μέχρι τῆς πέμπτης· ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως αἱ Καλάνδαι ἔληγον ἐν τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ, ἐν δὲ τῇ πέμπτῃ, ὡς λέγει ὁ Λιβάνιος «ὡς περ αὐτὰ τις ἔτι λεπτὴ πνέουσα, κατέχει τοὺς ἀνθρώπους ὁ καιρὸς ἐν εὐφροσύναις ἀμυδροτέραις· καὶ μόλις πως καὶ σὺν ὄνῳ τῶν ἔργων ἄπτονται, καθάπερ ἵπποι διὰ χρόνου πάλιν ὑπαγόμενοι ζυγῷ· καὶ ὁμοῦ τε πρὸς τὸ ἔργον χωροῦσι καὶ εὐχονται τὴν αὐτὴν αὐθις ἑορτὴν ἐπιδεῖν».

(Ἔπεται συνέχεια)

ΓΛΩΣΣΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ὑπὸ ΝΙΚ. ΑΝΤ. ΠΑΠΑΔΑΚΗ δικηγόρου

Ἡ Κρήτη εἶνε ἡ μόνη ἴσως ἐκ τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν, ἧτις καίτοι ἀλληλοδιαδόχως κατεκτήθη ὑπὸ διαφόρων ξένων ἐθνῶν κατὰ διαφόρους ἐποχάς, ἐν τούτοις κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ σχεδὸν ἀμιγῆ τὴν ἐλληνικὴν αὐτῆς γλῶσσαν εἰς τρόπον ὅστε ἐλάχισται μόνον ξέναί λέξεις ν' ἀπαντῶσι σήμερον ἐν αὐτῇ καὶ αὐταὶ ἐν τῇ δημῳδίᾳ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γλώσση.

Ἐκ τῶν ξένων τούτων λέξεων, αἵτινες ὅσημέραι τείνουσι νὰ ἐξαλειφθῶσιν ἐκ τῆς γλώσσης ἡμῶν, συλλέξας ὅσας ἠδυνήθη ἐκ τῶν κατὰ τὴν μακραίωνα βενετοκρατίαν εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν παρεισαχθισῶν ἰταλικῶν λέξεων, παρατίθημι αὐτὰς ἐνταῦθα κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν.

Ἴσως δὲν εἶνε ἀλυσιτελής ἡ συλλογὴ τῶν εἰρημένων ξένων λέξεων, ἐάν τις ἀναλογισθῇ, ὅτι εἰς πολλοὺς ἐξ ἡμῶν ἄγνωστος ἢ ἀμφίβηλος παραμένει ἡ προέλευσις ἂν οὐχὶ πολλῶν τοῦλάχιστον τινῶν ἐξ αὐτῶν.

Παρατιθεῖς κατωτέρω τὰς ἐν λόγῳ ἰταλικὰς λέξεις, αἵτινες ἀνέρχονται εἰς 130 καὶ ἄς συνέλεξα, λαβῶν ἀφορμὴν ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων ἐπὶ τῆς πλουσιωτάτης ἰταλικῆς φιλολογίας μελετῶν μου, σημειῶ παρ' ἐκάστη αὐτῶν, ἐν παρενθέσει, τὴν αὐτὴν λέξιν, ὡς αὐτὴ γράφεται ἐν τῇ ἰταλικῇ καὶ μετὰ τὴν παρενθέσιν ταύτην τὴν ἀντίστοιχον ἐλληνικὴν λέξιν.

Σημειωτέον, ὅτι ἐκ τῶν λέξεων τούτων ἄλλαι μὲν διστηρήθησαν παρ' ἡμῖν, ὡς ἔχουσιν ἐν τῇ ἰταλικῇ, ἐξ ἧς αὐταὶ ἐλήφθησαν, ὡς λ. χ. αἱ λέξεις σερβέλλο (cervello), μαγάρι (magari), γάτσα (gazza) κλπ. ἄλλαι δὲ ὑπέστησαν μικρὰν τινα παραλλαγὴν, ὡς λ. χ. αἱ λέξεις ἀρχλα (arca), φιλοστόκκα (filastrocca), μπροσκάδα (imboscata) κλπ.

Α.

* Ἀπόστα ἢ ἐξαπόστα (a posta) = ἐπίτηδες.

* Ἀρμάδα (armata) = στόλος.

* Ἀρρέστο (arresto) = κράτησις προσωπική.

* Ἀφφιδареύομαι (affidaro) = ἐμπιστεύω.

* Ἀλλέστος (ἐκ τοῦ allestare ἢ allestire = ἐτοιμάζω) = ἐτοιμός.

* Ἀρχλα (arca) = τάφος.

B.

Βιόλα (*viola*) = καρούφυλλον (τότε φύλλον και τὸ ἄνθος αὐτό).

Βιλλάνος (*villano*) = ἀγροῖκος.

Βεντέμια (*vendemmia*) = συγκομιδὴ καρπῶν. Ἡ λέξις αὕτη ἐν τῇ ἰταλικῇ σημαίνει κυρίως: τρυγητός, συγκομιδὴ τῶν σταφυλῶν, παρ' ἡμῶν ἔμως σημαίνει κυρίως συγκομιδὴ ἐλαιῶν, ἢ μᾶλλον εὐφορία τῶν ἐλαιῶν.

Βέργα (*verga*) = ῥάβδος.

Βαστώ (*basto*) = διατηροῦμαι, ἀντέχω, κρατῶ (συγγενὲς τῷ ἐλληνικῷ ῥήματι βαστάζω).

Βόλιτα ἢ βόλτα (*volta*) = στροφή, περιστροφή, περίπατος.

Γ.

Γάμπα (*gamba*) = κνήμη.

E.

Ἐπόι ἢ ἀπόις (*e poi*) = καὶ εἶτα.

K.

Κουντῶ (*incuto*) = ὠθῶ βιαίως.

Κουμπάρος (*compare*) = ἀνάδοχος, σύντεκνος.

Κορδέλλα (*cordella*) = ταινία.

Κουρτίνα (*cortina*) = κωνώπειον, παραπέτασμα.

Καδέρνον (*quaderno*) = δωδεκάς φύλλων χάρτου.

Καππάρων (*cappara*) = ἀρραβῶν χρηματικὸς ἐπὶ ἀγορᾶς ἢ μισθώσεως.

Κόμοδος (*comodo*) = ἄνετος.

Κοντραστάρω (*contrastaro*) = ἀντιλέγω.

Κολατσιῶ (*colazione*) = πρόγευμα.

Κεντινάρι (*centinaio*) = ἑκατοντάς.

Καππότον ἢ Καππότα (*cappoto* ἢ *cappota*) = ἐφειστρίς.

Κουινιάδος (*cognato*) = γαμβρός ἐπ' ἀδελφῆ.

Κουινιάδα (*cognata*) = νόμφη ἐπ' ἀδελφῶ.

Καδένα (*catena*) = ἄλυσις, περιδέραιον.

Κολλαίνα (*collana*) = εἶδος περιδεραιίου.

Καμπάνα (*campana*) = κώδων.

Κάλτσα (*calza*) = περιπόδιον.

Κούνια (*cuna*) = λίκνον.

Κολλάρον (*collare*) = περιλαίμιον.

Κοντράττον (*contratto*) = συμβόλαιον.

Λ.

Λουσέρνα (*lucerna*) = λύχνος.

Λουκέττον (*lucchetto*) = κλειθρον κρεμαστόν.

Λαμπικκάρω (*lambiccaro*) = διυλίζω.

Λόττος (*lotto*) = λαχεῖον.

M.

Μαστέλλον (*mastello*) = καδίσκος.

Μαναβέλλα (*manovella*) = λωστής.

Μανέστρα (*minestra*) = ζωμὸς κρέατος, κοιν. σούπα.

Μπουγάδα (*bucato*) = στακτὴ κονία.

Μπερρέττα (*berretta*) = πιλίσκος, κοιν. σκοῦφος.

Ματσιόλα (*mazzuola*) = ῥάβδος, ῥαβδίον.

Μπάσταρδος (*bastardo*) = νόθος.

Μπερμπάντης (*birbante*) = φαῦλος.

Μαγάρι ἢ μακάρι (*magari*) = εἶθε.

Μαντινάδα (*mattinata*) = κλαυσίθυρον ἔραστοῦ.

Μπάντα (*banda*) = μέρος.

Μαργιόλος (*maruolo* ἢ *maruolo*) = πονηρός.

Μαραγκὸς (*marangone*) = ξυλουργός.

Μπουκκάλι (*boccale*) = φιάλη.

Μάνι-μάνι (*man-mano*) = ταχέως.

Μπόγιας (*boja*) = δήμιος.

Μπαούλον (*baulo*) = κιβώτιον.

Μάτσον (*mazzo*) = δέσμη.

Μέντες (*mente*) = μνήμη, νοῦς.

Μπέττης (*petto*) = στήθος.

Μπροκατσάρωμα (*procacciario*) = προσπαθῶ.

Μακκιάρω (*macchiario*) = κηλιδῶ.

Μεσκίνης (*meschino*) = ἄθλιος.

Μπροσκάδα (*imboscata*) = ἐνέδρα.

Μοῦστος (*mosto*) = γλεῦκος.

Μπούστος (*busto*) = στηθόδεσμος, περιστηθίς.

Μαντίλια (*mantiglia*) = μικρὰ ἐπωμῖς γυναικῶν.

Μπονάτσα (*bonaccia*) = γαλήνη.

Μαντινούτα (*mantenuta*) = παλακίς.

Μίρα (*mira*) = ἡ τῶν πυροβόλων σκοπευτικὴ ἐγκοπὴ, σημάδι.

N.

Ντάρα (*tara*) = ἐκπτώσις, φύρα.

Ντανάγια (*tanaglia*) = λαβίς.

Ντρέτος (*dritto* ἢ *diritto*) = ὀρθός, δίκαιος.

E.

Ξεμπραττάρω (*sbrattaro*) = αἶρω τὰ προσκόμματα.

O.

Ὅμπρέλλα (*ombrella*) = ἀλεξήλιον ἢ ἀλεξιβρόχιον.

P.

Πόλσος (*polso*) = σφιγμός.

Παντόφλα (*pantofola*) = ἐμβάς.

Πουττάνα (*puttana*) = γυνὴ δημοσία.

Πιάττον (*piatto*) = τρυβλίον.

Περρούκκα (*perrucca*) = φενάκη.

Πρέζα (*presa*) = λήψις.

Πάστα (*pasta*) = φύραμα.

Πιστόλα (*pistola*) = ἔπλον πυροβόλον.

Πατέρνω (*patiro*) = πάσχω.

Παττούλια (*pattulia*) = περιπολία, συνοδεία.

Πανιέρα (*paniera*) = κάνιστρον.

Παρθνεύω (ἐκ τοῦ *appartenere*) = ἀνήκω.

Πιέτα (*piega*) = πτυχή.

Ποῦρι, ἐποῦρι (*pure, eppure*) = οὐδὲν ἦττον, καὶ ὅμως.

Παρασόλι (*parasole*) = ἀλεξήλιον.

P.

Ράτσα (*razza*) = γενεά.

Ρουφφιάνος (*ruffiano*) = μαστροπός.

Ρουμαντσίνα (*ramanzina*) = ἐπίπληξις.

Ρόκκα (*rocca*) = ἡλακάτη.

Ρεγάλον (*regalo*) = δῶρον.

Ρίγα (*riga*) = γραμμὴ.

Ροζονάρω (*ragionaro*) = συνδιαλέγομαι.

Ριζικάρι (ἐκ τοῦ *risicare*) = κινδυνεύει.

Σ.

- Στουπίρω (stupiro) = εκπλήττομαι.
 Σπιρούνιον (sprone, sperone) = πτερνιστήρ.
 Σκουντώ (scuoto) = πάλλω, σείω, σαλεύω τι.
 Σαλιέρα (saliera) = αλατοδοχείον.
 Σάλτσα (salsa) = ἄρτυμα.
 Σουπιέρα (zuppiera) = παροψίς διὰ τὸν ζωμόν.
 Σκουπά (scoppa) = σάρωθρον.
 Σκούφρια (scuffia) = κεκρούφαλος.
 Σάντολος, σάντολα (santolo, santola) = ἀνάδοχος.
 Σκουτέλλα (scodella) = γαβάθα.
 Σβίδος (sfida) = πρόκλητήριον εἰς μονομαχίαν.
 Σκαπουλάρω (scapolaro) = ἐλευθερώ.
 Σουζο (susso) = ἐπάνω, ὀρθίως.
 Σμπάρος (sparo) = πυροβολισμός.
 Στιβαλέττον (stivaletto) = ὑποδημάτιον.
 Σκαμπιάρω (scamparo) = διασώζω, ἐξάγω τοῦ κινδύνου.
 Σούσουρρον (susurro) = ψιθυρισμός, μεταφ. διαβολή, κακολογία.

Τ.

- Τσερβέλλο (cervello) = ἐγκέφαλος.
 Τούρτα (torta) = πλακοῦς στρεπτός.
 Τράβα (trave) = δοκός.
 Τσοόρμα (ciurma) = ὄχλος συρφετώδης.
 Τζόγος (giuoco) = παιγνίδιον, ἰδίως χαρτοπαίγιον.
 Τζόγια (gioia) = ἀγάπη.
 Τέντα (tenda) = παραπέτασμα.
 Τορναλέττον (tornaletto) = περικλίνιον.
 Τσιτάρω (accetaro) = ἀποδέχομαι τι προσφερόμενον.
 Ταβέρνα (taverna) = καπηλεῖον.

Φ.

- Φρέσκος (fresco) = νωπός.
 Φόδρα (fodera) = ὑπόραμμα.
 Φέττα (fetta) = τεμάχιον.
 Φιλιότσος, φιλιότσα (figlioccio, a) = ἀναδεκτός, ἤ.
 Φιλοστόκκα (filastrocca) = λήροι, μωρολογία, ἰδίᾳ ἐπὶ ἐπιστολῶν.
 Φουγάτσα ἢ Μπουγάτσα (focaccia) = εἶδος πλακουντίου.
 Φαμέγιος (famiglio) = ὑπρέτης.

ΠΕΡΙ ΕΥΚΑΛΥΠΤΩΝ

Ἡ Γαλλικὴ κυβέρνησις ἐπέτυχε τὴν ἀποξήρανσιν τῆς λίμνης Φετσάρας ἐν Ἀλγερίᾳ διὰ τῶν εὐκαλύπτων. Πᾶσα ἡ ὑπὸ τῆς λίμνης κατεχομένη ἔκτασις, περιλαμβάνουσα περίπου 4,000 ἑκτ. μετεβλήθη εἰς δάσος εὐκαλύπτων. Τὸ δένδρον τοῦτο ὡς γνωστὸν χρησιμεύει εἰς τὸ νὰ καθιστᾷ ὑγιεινὸν τὸ κλίμα ἐνός τόπου τριχῶς 1) διὰ μηχανικῶν τρόπων, ἅτε ἐμποδίζον τὴν διάδοσιν τῶν μiasμάτων, 2) ἀπορροφῶν πολλάκις ἐν διαστήματι 24 ὥρων τόσον ὕδωρ, ὅσον εἶνε τὸ βῆρος τοῦ ὕδατος ὅπερ περιέχει, 3) διαχέον ἀντὶ λοιμωδῶν μiasμάτων ἀρωματικὴν εὐωδίαν. Αἱ ὑγιεινὰ ἰδιότητες τοῦ δένδρου τούτου πολλαχοῦ κατεδείχθησαν ἰδίᾳ δὲ λαμπρὰ ἀποτελέσματα τῆς βελτιώσεως τῆς νοσηρᾶς καταστάσεως τῶν τόπων κατέδειξαν αἱ φυτεῖαι τῶν εὐκαλύπτων ἐν Ἀλγερίᾳ, ἐν Κορσικῇ, ἐν τῷ διαμερίσματι Βερ Γαλλίας καὶ ἐν Μεξικῷ. Εἰς τὰς τοιαύτας φυτεῖας ἀποδίδουσι τέλος τὴν ἐξάλειψιν τῶν φθοροποιῶν πυρετῶν ἐν Ἀλγερίᾳ.

ΑΝΑΓΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ

«Αἱ περὶ τὰ γράμματα σπουδαὶ καὶ ἡ τῶν βιβλίων ἀνάγνωσις συντελοῦσι καὶ πρὸς τέρψιν καὶ πρὸς καλλώπισμα τοῦ λόγου καὶ πρὸς βοήθειαν τοῦ πρακτικοῦ βίου». Ταῦτα ἔγραψεν ὁ κλεινὸς φιλόσοφος Φραγκ. Βάκων, ὅστις καὶ πατὴρ τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας λέγεται.

Καὶ πρὸς τέρψιν μὲν χρησιμεύουσι τὰ βιβλία, ὅταν εὐρίσκηται τις ἐν τῇ ἐρημίᾳ καὶ ἐν ἀπραγμοσύνῃ πρὸς καλλωπισμὸν δὲ εἰς τοὺς ἐπιστήμονας καὶ ρήτορας, ὅταν ὀμιλῶσι περὶ τῶν οἰκείων καὶ δημοσίων πραγμάτων καὶ βοηθοῦσι πρὸς τὸν πρακτικὸν βίον· διότι οἱ μελετῶντες τὰ διάφορα σπουδαῖα βιβλία σχηματίζουσι ἰδέαν περὶ παντὸς ἀντικειμένου καὶ ἐν δεδομένη στιγμῇ δύναται τὰ πάντα καλύτερον νὰ μεταχειρισθῶσι καὶ οἰκονομήσωσι.

Οἱ πανοῦργοι καταφρονοῦσι τῶν βιβλίων, οἱ εὐήθεις καὶ ἀγράμματοι θαυμάζουσι αὐτὰ ὑπὲρ τὸ δέον, οἱ δὲ σοφοὶ κάμνουσι χρῆσιν αὐτῶν ὅσον ἔνεστι· διότι τὰ γράμματα αὐτὰ δὲν διδάσκουσι ἰκανῶς πῶς πρέπει νὰ μεταχειρισθῶμεθ' αὐτὰ, ἀλλ' εἶνε σοφία τις καὶ ὑψηλότερόν τι πρᾶγμα ἔξωθεν προσγινόμενον καὶ προσεπικτώμενον διὰ παρατηρήσεως καὶ στοχασμοῦ.

Ἡ πολλὴ ἀνάγνωσις τὸν ἄνδρα ποιεῖ πλήρη γνώσεων καὶ εὐπορίαν ἔχοντα ἰδέων· αἱ δὲ συζητήσεις καὶ ὀμιλῶν ποιῶσιν ἄνδρα ἐπιτήδειον, ἔτοιμον καὶ πρόχειρον ἢ διὰ γραφῆς μελέτη καὶ ἢ συναγωγῇ σημειώσεων τὰ ἀνεγνωσμένα ἐγχαράσσουσι τῇ μνήμῃ καὶ διατηροῦσι.

Ταῦτα ἔχοντες ὑπ' ὄψει αἱ διάφοροι Κυβερνήσεις οὐ μόνον σχολεῖα διαφόρων συστημάτων καὶ βαθμῶν ἰδρύουσι ἐν οἷς παῖδες ἀπὸ τῆς νηπιακῆς σχεδὸν ἡλικίας μυσθῶνται εἰς τὰ ἀνεξάντλητα μυστήρια τῶν γραμμάτων, ὥστε παρομιμῶδες νὰ μείνη ἡ σύγκρισις τοῦ ἀγράμματοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν πρῶτον καταρτισμὸν εἰς τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, ἰδρύουσι κέντρα γραμμάτων ἐν οἷς πᾶς τις, ἐν οἰαδήποτε στιγμῇ λάβῃ ἀφορμὴν, δύναται νὰ προσδράμῃ πρὸς θεραπείαν τῆς ἐγερθείσης ἀμφιβολίας καὶ μελέτην τοῦ ἀναφυέντος ζητήματος. Τὰ κέντρα ταῦτα εἶνε αἱ Βιβλιοθήκαι μετὰ τῶν προσηρηθέντων Ἀναγνωστηρίων, αἱ ἰδρυόμεναι πανταχοῦ ὅπου ὑπάρχουσι ἐγγράμματοι μελετῶντες εἴτε πρὸς τέρψιν εἴτε πρὸς καλλωπισμὸν εἴτε πρὸς ὠφέλειαν διὰ τὸν πρακτικὸν βίον.

Καὶ ἐν Ἀμερικῇ μὲν, τὴν ὅποιαν συνείθισαν νὰ προβάλλωσιν ὡς χώραν ἔχουσαν τάσεις ὀλόφρονας, λειτουργοῦσι 3682 δημόσιαι βιβλιοθήκαι, περιέχουσαι δέκα τρία ἑκατομμύρια τόμων. Ἐπισημότεραι εἶνε αἱ ἐν Νέα Ὑόρκῃ Ἀστόριος Βιβλιοθήκη με κληροδότημα 4 ἑκατ. φρ., ἡ Λενωξία Βιβλιοθήκη, προικισμένη διὰ κεφαλαίου 4 ἑκατ. φρ. καὶ διὰ ποσοῦ διαρκοῦς 1 ἑκ. 60 χιλ. φρ. πρὸς ἀγορὰν βιβλίων. Εἰς πλεῖονα δὲ τῶν 20 ἑκατ. ὑπολογίζεται ἡ ἀξία τῶν οἰκοπέδων καὶ οἰκοδομῶν τῆς. Ἐν Σικάγῳ καὶ Βαλτιμόρῃ ὑπάρχουσι δύο βιβλιοθήκαι δι' ἃς ἐδαπάνησαν ἑπτὰ ἑκατ. φρ. Πολλὰς δὲ στήλας τοῦ ἡμετέρου περιοδικοῦ ἐπὶ πολλὰ φύλλα θὰ κατελάμβανον ἀναγραφόμεναι αἱ βιβλιοθήκαι τῶν εὐρωπαϊκῶν μεγαλοπόλεων, ὧν πολλὰ ἔχουσι ἑκατ. τόμων.

Παρ' ἡμῖν ἀφορμὴν λαβόντες ἐκ τινος προτάσεως τοῦ Ἐφόρου τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ «Γυμναστικοῦ Συλλόγου Χανίων» ὅπως ἰδρυθῆ Βιβλιοθήκη μετ' Ἀναγνωστηρίου ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πόλει καὶ ἐκ τινος προσκλήσεως ἐν τῇ «Ἐλπίδι» Ἡρακλείου πρὸς καταρτισμὸν σωματείου, σκοποῦντος τὴν ἰδρυσιν τοιαύτης βιβλιοθήκης, μανθάνομεν ὅτι ὑπάρχουσι καὶ Δημοσία καὶ Κοινοτικὴ βιβλιοθήκη, ἄνευ ὅμως προικῶς καὶ Βιβλιοθήκη Γυμνασίου πλουσιωτέρα, καὶ Ἐπισκοπῆς καὶ τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου ὁ «Χρυσόστομος» καὶ οἰκοδόμημα προκαλοῦν τὴν ἐκπληξιν τῶν ξένων, διότι φέρει μόνον τὸν τίτλον ἀφ' ἧς ἡμέρας εἶδε τὸ φῶς!

Ἄλλὰ θὰ ἐρωτήσῃ τις ἀφ' οὗ ὑπάρχουσι τόσαι βιβλιοθήκαι διατί δὲν λειτουργοῦσι, διατί δὲν ἀνοίγουσι τὰς πύλας τῶν ἀναγνωστηρίων τῶν; Διατί ἐπὶ τέλους δὲν δανείζουσι εἰς τοὺς φιλαναγνώστας βιβλία ἢ μήπως παρ' ἡμῖν ἐπικρατεῖ τελεία πνευματικὴ νάρκωσις; Οὐδέτερον τούτων. Ἐλλείπει ἢ κινήτριος δύναμις, ὁ δεξιὸς ὁ βραχίον, ὅστις θὰ ἀναλάβῃ δαπανῶν νὰ βουενώσῃ τὰς μονομερεῖς καὶ ἀσημάντους ταύτας βιβλιοθήκας εἰς τὸ πρὸ ἐτῶν ἐπὶ τούτῳ ἀνεγερθὲν οἶκημα.

Ἄλλ' ἐὰν ἐν Κρήτῃ δὲν ὑπάρχουσι Μαικήναι, ὑπάρχει ὅμως εἰς τὸ ἀνώτατον ἀξίωμα τῆς Παιδείας ἀνὴρ ἐγνωσμένης δραστηριότητος καὶ ζήλου, ὅστις καὶ ὡς ἀνώτατος ἀρχῶν τῶν γραμμάτων καὶ ὡς εἰσηγητὴς νόμων εἰς τὴν μέλλουσαν Βουλὴν δύναται νὰ συνδέσῃ τὸ ὄνομά του μετὰ τὸν πλουτισμὸν τῆς ἡμετέρας πόλεως διὰ Δημοσίας βιβλιοθήκης.

ΑΓΓΕΛΟΥ ΤΕΝΑΡ

ΕΠΙΦΑΝΕΙΩΝ ΔΙΗΓΗΜΑ

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ)

(Συνέχεια καὶ τέλος ἐκ τοῦ 7ου φυλλαδίου)

Ἡ Ἰουλία ἐφαίνεται στενοχωρημένη καὶ πεφοβισμένη· εὐτυχῆς ἐν τούτοις ἐκ τινος ἀκουσίας εὐδαιμονίας. Ὅπως παύσῃ τὸ σκάνδαλον τοῦτο, ἢ οἰκοδέσποινα παρεκάλεσε τοὺς προσκεκλημένους τῆς νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ ἐστιατόριον. Τὰ ζεύγη ἐσχματίζοντο. Ἡ Ἰουλία ἔμενεν ὀπισθεν, φυσικά. Ἄνευ εὐσπλαγχνίας διὰ τὸ ἐνδυμά μου πετῶ, προσφέρω τὸν βραχίονά μου . . . . Οὐρανὸς! μοι ἐφάνη ὅτι τὸ ὕφασμα ἔτριξεν . . . . Φαντασία! Τὸ κυανοῦν ὕφασμα προικισθὲν διὰ στερεότητος ἀσυνήθους ὑπὸ θεοῦ τινος, ὅστις θέλει νὰ μὲ διασώσῃ τοῦ γελοίου, ἀντέχει εὐεργετικῶς.

Περίξ παμμεγίστης τραπέζης ἐν σχήματι πετάλου παρακάθηνται οἱ ὀμοτράπεζοι πρὸ κυπέλλων τείου καὶ σκολάτας, πινακίων κομπόστας, καὶ τραγημάτων. Ἡ Ἰουλία εἶνε πλησίον μου, ἢ ἀξιέραστος Ἰουλία . . . Καὶ πάντοτε φλυαροῦντες λησμονοῦμεν τὸ ψῆχος τοῦ πάγου, ὅπερ ἐξαπλοῦται περίξ ἡμῶν, τὸ σιωπηρῶς μεμψιμοῖρον τοῦ βλέμματος καὶ τὴν ἀποδοκιμασίαν, ἣτις διασταυροῦται ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν.

Μανθάνω ὅτι ἡ Ἰουλία εἶναι εἰκοσι ἐτῶν, ὀρφανή, πτωχή, ἀρκετὰ δυστυχῆς παρά τινι γραφαίᾳ θείᾳ, ἣτις ἀπομυζᾷ τοὺς κόπους αὐτῆς ἄνευ παρατηρήσεων. Δηγοῦμαι τὸν βίον μου τοῦ Ἀναχωρήτου, τὰς σκέψεις, τὰς ἐλπίδας μου . . . Καὶ αἰφνιδίως εἰς θεράπων σοβαρὸς μᾶς προσφέρει ἐπὶ ἐνὸς μεγάλου πινακίου δύο μερίδας πλακοῦντος, τὰς δύο τελευ

ταῖας μερίδας . . . . Βεβαίως δὲν ἐσκέπτοντο καθολοκληρίαν νὰ μας περιποήσωσι τιμῆν.

Τόσον ὄραία καὶ χρυσαίζουσα ζύμη, κρυσταλλώδης, θερμὴ ἀκόμη καὶ εὐωδιάζουσα νωπὸν βούτυρον. Δαγκᾶν . . . . Κεραυνὸς! παρ' ὀλίγον νὰ θραύσω τοὺς δδόντας μου . . . . Τὸ κουκκί φίλοι μου. Εὔρον τὸν κύαμον! . . . Ἡμῖν βασιλεὺς τῆς ἐσοτῆς, ἐγὼ ὁ δόκιμος ἐν ἐνδύματι κυανῷ. Γίνεται μεγάλη σιγή. Ἐγείρομαι, περιφέρω συγκεκινημένον βλέμμα ἐπὶ τῶν δεσποινίδων ἐν μουσελίαις καὶ τῶν μητέρων ἐν σαρκίαις . . . κατόπιν στρέφω πρὸς τὴν γείτονά μου.

— Δεσποινίς, εὐαρεστήθητε νὰ μοῦ κάμητε τὴν τιμὴν...

Γίνεται αὕτη ἔλως ἐρυθρά. Ἐκαμε σχῆμα ἀρνήσεως, ἀλλὰ δὲν ἠρνήθη. Ἐδέχθη τὸν κύαμον, ὅστις καθιέρου τὴν προσωρινὴν Βασιλείαν μας, καὶ μοι ἐφάνη ὅτι τῆς προσέφερον ἐνώπιον ἑλῶν δακτύλιον ἀρραβῶνος.

Οἱ Φραγγιατῶ ἐφαίνοντο ὅτι δὲν ἦσαν εὐχαριστημένοι ἕκαμον τοιούτους μορφασμούς! Μὰ σκεφθῆτε! εἰς νέος κύριος πολὺ διακεκριμένος, ἐπίτροπος, δικηγόρος, μέλλων συμβολαιογράφος ἠδύνατο νὰ εὔρῃ τὸν κύαμον, καὶ νὰ ἐκλέξῃ διὰ βασιλίσσαν μίαν τῶν τριῶν θυγατέρων Φραγγιατῶ, ἕκοφα τὴν ἐλπίδα τῶν, διαλύσας ἴσως ἐν συνοικέσιον . . .

Τὸ δεῖπνον ἐτελείωσεν ἐν τῷ μέσῳ σκληρᾶς ἐγκαταλείψεως, καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον οἱ προσκεκλημένοι ἀπεχώρουν.

Ἀπεχαιρέτησα τοὺς Φραγγιατῶ, ὅτινες δὲν με προσεκάλεσαν νὰ ἐπανεέλθω . . . Ἐνῷ ἐξηρχόμην ἤκουσα τὴν κ. Φραγγιατῶ προκαλοῦσαν τὴν δεσποινίδα Ἰουλίαν. Ἐπεθύμει νὰ τῆς ὀμιλήσῃ κατ' ἰδίαν. Ἀνησυχία τις μὲ κατέλαβεν.

Ἐξω ἢ νύξ εὐδία, τὸ λιθόστρωτον ἀπαστράπτει ἀπὸ τὴν παγωνιάν, τὸ κατρακύλισμα τῶν τελευταίων ἀμαξῶν . . .

Ἡ νεάνις αὕτη θὰ ἐπέστρεφε λοιπὸν μόνη τὴν δευτέραν ὥραν τῆς πρωίας, παρὰ τῇ θείᾳ, ἣτις κατῴκει εἰς τὸν διάβολον μακρὰν, πρὸς τὸ μέρος τοῦ Βογινάρ: Ἡ φαντασία μου παρίστα τὴν Ἰουλίαν προσδαλλομένην, χλευαζομένην ὑπὸ τῶν κακοποιῶν. Ὅχι δὲν θὰ ὑπέφερον τοῦτο. Ἐκρύβην εἰς τὴν γωνίαν μιᾶς θύρας ἀμαξοστασίου, ἀποφασισμένος ἀμετακλήτως νὰ ἀκολουθῆσω τὴν ὄραϊαν κλειδοκυμβαλίστριαν ἀπὸ μακρὰν μετὰ σεβασμοῦ, νὰ τὴν ὑπερασπισθῶ ἐν ἀνάγκῃ. Μετὰ τινα στιγμὴν εἶδον τὴν βασιλίσσαν τῆς καρδίας μου ἐμφανίζομένην. Τὸ φῶς τῆς σελήνης μοῦ ἐπέτρεπε νὰ βλέπω τὸ πρόσωπόν της λίαν ὠχρὸν ἐν τῷ πλαισίῳ ἐνὸς δυστρόπου μέλανος νυκτερινοῦ καλύμματος, τοὺς φαίους αὐτῆς ὀφθαλμούς, ὅτινες ἔλαμπον . . . ἔλαμπον ὑπὲρ τὸ δέον . . . θὰ ἔλεγέ τις ὅτι ἦσαν ὕγρα.

Ὡς κλέπτῃς ἠκολούθουν κατὰ βῆμα τὴν νεάνιδα· ἐφθάσαμεν εἰς τὴν γέφυραν τῆς Συναλλαγῆς· ὀπότεν αὕτη σταματήσασα αἰφνιδίως στηρίζει τοὺς δύο ἀγκῶνάς της ἐπὶ τοῦ περιτειχίσματος. ἤκουσα ἕνα λυγμὸν . . . Τότε δὲν ἐκρατοῦμην πλέον. Ἐσπευσα. Φαντάζεσθε τὴν ὀργὴν τῆς Ἰουλίας, τὸν τρόμον αὐτῆς, τὴν ἀγανάκτησίν της. Προσεπάθησα νὰ ἐξηγηθῶ, νὰ τύχω συγγνώμης. Αὕτη μοῦ ἐπανελάμβανεν.

— Εἶνε ἀγενές, κύριε, εἶνε ἀγενές . . . Ἐξ αἰτίας σας ἢ κυρία Φραγγιατῶ μοῦ ἀπέσυρε τὰς παραδόσεις, τὰς ὁποίας εἶδον πρὸς τὰς θυγατέρας της. Ἐνεκεν ἀκατανόητου κουφότητος, διὰ τὴν ὁποίαν ἐρυθρίω τώρα, διότι σὰς ἤκουσα μετ' ἀγαθότητος, ἀπώλεσα τὸν ἐπιούσιον . . . Καὶ σεῖς; . . . σεῖς τολμᾶτε νὰ μ' ἀκολουθῆτε τὴν νύκτα, ὀπότεν εἶμαι μόνη καὶ ἄνευ προστασίας. Εἶνε ἀποτρόπαιον, εἶνε ἀγενές, ἀνάξιον τοῦ ἐντίμου καὶ γενναίου νέου, ὅποιος φαίνεσθε ὅτι εἰσθε . . .

Εὔρον μεγάλην δυσκολίαν ἕως ὅτου εἰσακουσθῶ, ἕως ὅτου μὲ ἐνοήσῃ. Ἐν τούτοις τὸ κατώρθωσα.

Ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὸ Βογινάρ ἢ Ἰουλία δὲν ἔκλαιε πλέον.

Τὴν ἐπαύριον παρουσιαζόμεν εἰς τὴν γραίαν θείαν. Ἐνα μῆνα κατόπιν ἔγραφον πρὸς τὴν μητέρα μακρὰν καὶ πλήρη

ἐξομολόγησιν. Ἐξ μηνᾶς κατόπιν, μικρᾶς κληρονομίας ὑποβοηθούσας, ἐνυμφεύθη τὴν Ἰουλίαν.

Οἱ Φραγκιατῶ δὲν προσήλθον εἰς τοὺς γάμους μας».

Ὁ Γέρω-Μορανζὲλ ἔτεινε τὴν χεῖρα εἰς τὴν σύζυγόν του, ἥτις ὑπεριεβία μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς.

— Τὰ καστανὰ μαλλιά ἐλευκάνθησαν, ἀλλ' οἱ φαιοὶ ὀφθαλμοὶ δὲν ἤλλαξαν . . . . οὔτε ἡ καρδιά μικρὰ βασίλισσα; . . . .

ΘΕΟΦ. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ

ΚΡΗΤΙΚΑ ΠΟΙΚΙΛΑ

*** Μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς Τουρκίας ἀλωσιν τῆς Κρήτης δὲν ἐλαμβάνετο τελωνιακὸς δασμὸς, ἐὰν ὁ ἔμπορος ἐδήλου ἐνόρκως, ὅτι ἦτο κατὰχρεως.

*** Ἐπίσης δὲν ἐπλήρωνε τοιοῦτον δασμὸν ὁ Μουσουλμάνος ἔμπορος, ὁ δηλῶν ἐνόρκως ὅτι κατέβαλεν αὐτὸν ἀλλαχοῦ τῆς Τουρκίας.

*** Ὅταν ξένος ἔμπορος εἶχε παρ' ἐαυτῶ γυναῖκα καὶ ἐδήλου ἐνόρκως, ὅτι αὕτη ἦτο «μήτηρ τῶν τέκνων του» δὲν ἐλαμβάνετο δασμὸς ἐπὶ τῶν πραγμάτων τῆς γυναικὸς ἐκεῖνης.

*** Ὁ Μουσουλμάνος ἔμπορος ἐπλήρωνε δασμὸν εἰσαγωγῆς 25 ἐπὶ τοῖς χιλίοις, ὁ μὴ Μουσουλμάνος ἀλλ' ὑπήκοος ὀθωμανὸς 50 ἐπὶ τοῖς χιλίοις, ὁ δ' ἄλλοδαπὸς 100 ἐπὶ τοῖς χιλίοις.

*** Ἀτέλεια ἴσχυε διὰ τοὺς ἄλλοδαποὺς εἰς τὴν ἐπικράτειαν τῶν ὁποίων ἦσαν ἀτελεῖς οἱ Μουσουλμάνοι ἔμποροι.

*** Πρὸς συντήρησιν ἐνὸς Κισλᾶ Γιανιτσάρων, ὁ ὁποῖος εἶχε σύμβολον τὸ ὁμοίωμα σκελετοῦ πτερωτοῦ ἀνθρώπου, ἐλαμβάνετο εἰς τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως Λανίων εἰς δαυλὸς ἀπὸ ἕκαστον φαρτίου ξυλείας, δέκα παράδες ἐφ' ἑκάστου φορτίου ἀσβέστου, ἀσπροχώματος, κοκκινωχώματος καὶ ἄμμου, μία λάγγηνος εἴτε εἰς κουνενὸς ἀπὸ ἕκαστον φορτίον πηλίνων ἀγγείων καὶ ἀπὸ ἕκαστον φορτίον κλαδιὰ ἢ χασίλι ἐν δέμα.

*** Διάταγμα τοῦ 1364 τῆς Γερουσίας τῶν Βενετῶν ἀπηγόρευσε νὰ σπεῖρωσι καὶ νὰ καλλιερῶσι τὸ πεδῖον τοῦ Λασηθίου, ἐπὶ ποινῇ ἀποκοπῆς τοῦ ἐτέρου τῶν ποδῶν τοῦ παραβάτου.

*** Αἱ ἀλυκαὶ τῆς Κρήτης ἀπέφερον ἐτησίως 320,629 γρ. ἐξ ὧν ἀφαιρουμένων τῶν δαπανῶν ἐξ 131,149 γρ. ἔμεινε κατὰ ἀρὰ πρόσοδος 189,480 Γρόσια.

Γ. ΙΑΚ. ΚΑΛΑΪ-ΣΑΚΗΣ

Εἰς κύριος πρὸς τὸν φίλον του :

— Αὕτη ἡ νέα θὰ ἦτο πολὺ καλὴ δι' ἐσένα. Εἶνε κόρη προικισμένη μὲ ὅλα τὰ προτερήματα. . . . .

— Τί νὰ σοῦ πῶ, φίλε μου' ἐὰν αὕτη μόνον εἶνε ὅλη ἡ προικὰ τῆς, λυποῦμαι ὅτι δὲν μοῦ κάμνει.

ΤΟ ΣΑΛΟΝ ΤΟΥ "ΚΡΗΤΙΚΟΥ ΑΣΤΕΡΟΣ",

Λύσεις τοῦ 6ου φύλλαδιου

- 46) Ἀἴνιγμα. = Παῦλος = Παῦλα
- 47) Ἀἴνιγμα = Ἡ νύξ καὶ ἡ ἡμέρα
- 48) Κρυπτογραφικόν, 49) Ρόμβος, 50) Γωνία.

* Ἀρτεμισιον	Σ	Οὐρανὸς
Ταρσὸς	ΔΙΣ	ἄΦειὸς
Ετος	ΔΑΣΟΣ	κεΓλανη
Μίσος	ΣΙΣΥΦΟΣ	αλκΜηνη
Ιρις	ΣΟΦΟΣ	καΠαρις
Σίτος	ΣΟΣ	πΟτερος
Οστις	Σ	Σικελία
Νέμεσις		

51) Φωνηεντόλιπα. = α) Ὁ σὺ μισεῖς ἐτέρω μὴ ποιήσης β) Χαλεπὸν τιμᾶν τινα ὡς οὔτος τιμᾶσθαι βούλεται.

52) Ἑλλητισύμφωνα. = α) Οὐ παντὸς πλεῖν εἰς Κόρινθον β) Τοῖς νόμοις πείθου.

53) Ἀριθμητικὴ διὰ λέξεων. 54) Περὸν.

Γάλα—λα = Γα	Α	Π	Κ
Νῆσος—σος = νη	Σ	Ε	Ρ
Μίδας—δας = μι	Π	Λ	Η
Ἄδης—α = δης	Ι	Ο	Τ
	ΣΚΑΠΑΝΗ		

- 55) Λογοπαίγνια
- 1) Κοχλιάριον (Κοχλίας)
- 2) Ἡ Μορέα (Εἰμ' ὠραία)
- 3) Ἴστρος (εἰς Τρώς)

56) Λεξιγραφος. Θεῶ—ρῆμα—Θεώρημα.

57) Ἐρωτήσεις. 1) Διότι δὲν τὸν ἀφίνου νὰ ἐμβαῖν εἰς τὰ σπῖτια καὶ ἀναγκάζεται νὰ μὲνη ἔξω.

2) Τὰ χαρτιά. 3) Οἱ τυφλοὶ, διότι θὰ ἔβλεπον μὲ ἓνα μάτι.

58) Αἴνιγμα. = Θῆρα — Ἡρα—Θύρα

59) Ἐπιγραφή. = Ὅποιος κυνηγᾷ πολλοὺς λαγούς δὲν πιάνει κανένα

60) Τὸ γραμμα. Σ. 61) Ἀναγραμματιζόμενα. Ψαρά — Ἄραψ

62) Μισθὸς ἀρετῆς ἔπαιος.

63) Ἀρχίδαμος, (Ἄρτα, Ρόδον, Χίος, Ἴδη, Δράμα, Μαρία, Ὀφις, Σάμος).

64) Ἡ πλύντρια ἔπλυνεν, (1 πλὴν τρία ἐ πλὴν ἓν).

65) Ὁ Κρητικὸς Ἀστὴρ ὄνητος ἐστὶ. (Καρπενήσιον, Ρῆμα, Ἡπαρ, Τίτος, Ἱστορία, Ἄαρ, Ὀλγα, Σολων Ζ) Ἄρτεμις, Σύρος, Τεῖον, Ἡρακλῆς, Ρόδον, 3) Ὄθων, Νεῖλος, Ἡρα, Τετραδῖον, Ὀμβρος, Σαῦρα, 4) Ἑλλάς, Σοφία, Γαρσός, Ἴστρος.

66) Ἑσυμβολή, ἥτις σχηματίζεται εἰς τοὺς ὀφθαλμούς ἡμῶν.

Λύται 6ου φύλλαδιου

Τοῦ Α' βραβείου ἀξιοὶ ἐκρίθησαν.

- 1) ἡ Ἄπιτερος Χουσαλῆς ἐξ Ἀλικιανοῦ. 2) Ἡ Ροδοδάκτυλος Ἡώς, 3) Ἰωάννης Ν. Μαραγκουδάκης, 4) Ἰωάννης Καλλιγέρης, 5) Εὐθ. Μ. Σπυριδάκης, 6) Ματθ. Εὐθ. Χατζηγιάλλη, 7) Γεωργ. Παπουτσάκης, 8) Ἀνδρ. Α. Βολάνης, 9) Ἐλευθ. Κ. Μιτσοτάκης, 10) Ν. Δ. Καρυδάκης, 11) ὁ Ἄγνωστος, 12) ὁ Κρητικὸς Ἄστηρ.

Τοῦ ἐνὸς μονοδράχμου λαχείου ἔτυχεν ἡ Ἄπιτερος Χουσαλῆς, τοῦ δ' ἐτέρου ὁ Ἐλευθ. Κ. Μιτσοτάκης, οἵτινες παρακαλοῦνται νὰ διέλθωσιν ἐκ τῶν Γραφείων ἡμῶν.

Τοῦ Β' βραβείου ἀξιοὶ ἐκρίθησαν.

- 1) ὁ Ἰδαῖος, 2) Ἰωάννης Ν. Κουκουράκης, 3) Ἄρτ. Μαραγκουδάκης, 4) Ἄντ. Σταματάκης μαθηταὶ Ἑλλ. Σχολείου, 5) Ἡ Νυκτερινὴ δρόσος, 6) Ἡ Μέλισσα, 7) Τὸ Ναυτόπουλο τῆς Κρήτης, 8) Β. Κατσανεβάκης, 9) Πέτρ. Βαρουδάκης, 10) Στυλ. Ι. Ἀλεξίου, 11) Ἄλκ. Ζαφειρόπουλος, 12) Ἰωάννης Γ. Παπαδάκης.

Ἐκ τῶν βραβείων αἱ Ἀνεμώναι ἐκληρώθησαν εἰς τὸ Ναυτόπουλο τῆς Κρήτης, ὁ δὲ ἈΜεταξοσκώληξ εἰς τὸν κ. Ἰωάννην Παπαδάκην ἐξ Ἄγ. Βασιλείου Βιάννου.

Ἐπαίνου ἀξιοὶ ἐκρίθησαν 1) ὁ ἐξ Ἡρακλείου 182, 2) ὁ Πελεκυς, 3) Ἰωάννης Ν. Μοάτσος, 4) Ἡρακλ. Μ. Λεκάκης, 5) Μωῦσ. Δ. Κόρρης, 6) Στυλ. Γ. Μπενάκης, 7) ὁ Ἐλευθερινός, 8) Γεώργ. Μ. Θεοδωράκης, 9) Ἰωάν. Σηφογιαννάκης.

Σημ. Τῶν 65 καὶ 66 ἀσκήσεων οὐδεὶς ἔστειλεν ἐπιτυχῆ λύσιν ὡς δυσκόλων καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὸ βραβεῖον μένει. Παρακαλοῦνται οἱ λύται νὰ καθαρογραφῶσι τὰς ἀποστολλομένας λύσεις εἴτε δοκίμια πρὸς δημοσίευσιν, διότι ἄλλως δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν. Οἱ θέλοντες νὰ τὰ ἀποστέλλωσιν ἐγκλειστα εἰς φάκελλον, πρέπει νὰ ἀποκόπτωσιν ὀλίγον τὴν γωνίαν τοῦ φακέλλου καὶ νὰ σημειώσιν καὶ ἐπ' αὐτοῦ ὅτι εἶνε δημοσιογραφικὴ ὕλη διὰ νὰ πληρῶνωσιν ἀπὸ 2—5 λεπτά.

Τύποις Μ. Ι. Σαλιβέρου—Χανία